

Valvontaosasto / Tullivalvonta

16.1.2017

Sosiaali- ja terveysministeriö

kirjaamo@stm.fi

Lausuntopyyntö STM100:00/2016 STM/4524/2016

Hallituksen esitys säteilylaiksi**Johdanto**

Suomen Tulli on vuosikymmeniä tehnyt säteilyvalvontaa valtionrajan ylittävässä liikenteessä matkustajaliikenteen ja tavaroiden kaupallisen liikenteen osalta. Valvonta kohdistuu myös kuljetusvälineisiin sekä kuljetusyksiköihin rajanylityspaikoilla, satamissa, lentoasemilla ja junissa. Liikkuvat valtaryhmät mahdollistavat valvonnan tulli- ja väliaikaisissa varastoissa.

Tullin säteilyvalvontaan liittyvät tehtävät ovat vakiintuneet vuosien kuluessa ja tiivistä yhteistyötä on tehty Säteilyturvakeskuksen kanssa. Yhteistyöhön on kuulunut varsin kattava koulutusyhteistyö. Yhteistyötä on tehty myös Venäjän federaation tullilaitoksen kanssa ja tässä yhteistyössä Säteilyturvakeskuksen asiantuntijat ovat aina olleet mukana.

Säteilyvalvonnan lisäksi Tulli käyttää säteilylähteitä tullivalvonnassa, lähinnä röntgensäteilyyn perustuvia läpivalaisulaitteita, lisäksi käytössä on ollut joitakin analysaattoreita laboratorio ja huumausaineiden tutkintaa varten. Läpivalaisulla tarkastetaan lähinnä tavaroita ja ajoneuvoja. Joissakin tapauksessa on käytetty lääketieteellisiä röntgenlaitteita henkilökatsastuksessa kehonsisäisten salakuljetuskätköjen paljastamiseksi.

Pykäläkohtaiset kommentit

Lakiesityksen 3 luvussa on säädetty valvontaviranomaiset ja muut viranomaistehtävät. Tullin tehtävät säädetään 16 §.

Tulli kiinnittää huomiota siihen, että hallituksen esitysluonnoksessa Tullin tehtäväksi säädettäisiin ainoastaan säteilylähteiden ja radioaktiivisten aineiden tuonnin ja viennin valvonta. Tullilla on kuitenkin jo nykyisin käytössä säteilyvalvontalaitteistoa, jota käytetään tuonnin, viennin, kauttakuljetusten ja sisäliikenteen kansainvälisten kuljetusten valvontaan. Valvontaa kohdennetaan sekä matkustajaliikenteeseen että kaupallisiin tavarakuljetuksiin sen kaikissa muodoissaan. Tullin näkemyksen mukaan Tullin toimivaltaa ei kannata rajata vain tuontiin ja vientiin.

Näin ollen Tulli esittää, että 16§ 1. momentti muotoillaan seuraavalla tavalla:

Tulli valvoo osaltaan säteilylähteiden ja radioaktiivisten aineiden kansainvälisiä kuljetuksia ja kansainvälistä liikennettä.

Lisäksi perusteluteksteissä ja / tai määritelmässä on hyvä todeta, että tämä valvontamahdollisuus kattaa tuonnin, viennin, kauttakuljetukset sekä sisäkaupan kuljetukset ja valvontaa tehdään kaupallisessa liikenteessä ja matkustajaliikenteessä sen kaikissa muodoissa. Tässä yhteydessä Tulli ei tarkoita säteilylähteiden luvallisten siirtojen valvontaa, joka on STUK:n vastuulla.

Lisäksi Tulli haluaa kiinnittää huomiota 16§ toiseen momenttiin, jossa todetaan, että Tulli valvoo osaltaan 48 § 2 momentissa säädetyn kiellon noudattamisen. Tässä todetun valvonnan osalta Tulli kommentoi seuraavaa:

Tulli katsoo, että korujen radioaktiivisuusvalvonta kuuluu STUK:lle, sillä korujen radioaktiivisuuden vaaraa ei ole määritetty raja-arvoin, joihin Tulli voisi kuluttajaturvallisuuslain nojalla päätöksensä perustaa. Lisäksi STUK:lla on tehtävään soveltuva osaaminen ja tekniikka.

Asia on ollut esillä STM:n, TEM:n, Tukesin, Tullin ja STUK:in välisessä kokouksessa 19.12.2016 ja pöytäkirjaan kirjattiin.

- Todettiin säteilylain valvontakeinoista, että joko pykälissä tai vähintään perusteluissa tulisi täsmentää, että Tulli ja Tukes voivat myös toissijaisesti käyttää säteilylain valvontakeinoja, vaikka nämä suorittavat valvontaa lähtökohtaisesti oman sektorilainsäädäntönsä nojalla. Erityisesti tarvetta voisi olla käyttää uuden säteilylain 138–140 §:ssä säädettyjä keinoja.

Tullin näkemyksen mukaan 141-142 § mukaisesti oikeus saada ja luovuttaa tietoa, olisivat ainakin toimivaltuuksia, joita voidaan tarvita.

Tuoteturvallisuuteen liittyvä radioaktiivisten aineiden valvonnan tehostaminen saattaa joissakin tilanteissa olla hyvinkin ajankohtainen, vaikka tänä päivänä tilanne on hyvä. Tästä johtuen toimivaltuudet olisi syytä olla riittävät. Esimerkkejä nopeasti muuttuneesta tilanteesta on tapahtuneet ydinvoimalaonnettomuudet, jolloin valvontaa on nopeasti jouduttu tehostamaan.

Uudessa säteilylaissa säädetään mahdollisuus ionisoivan säteilyn käyttöön myös muussa henkilön kuvantamisessa kuin lääketieteellisessä henkilön terveyttä edistävässä tarkoituksessa.

Tulli on käyttänyt läpivalaisukuvausta kehonsisäisten kätköjen paljastamiseksi. Tällöin on käytetty lääketieteellistä läpivalaisulaitetta ja kuvauksen on aina tehnyt lääketieteen ja röntgenkuvauksen ammatti-ihminen.

Uudessa säteilylakiesityksessä 101 § *Henkilökatsastus säteilylle altistavalla menetelmällä* antaa valtuuden käyttää ionisoivaa säteilyä pakkokeinolakiin perustuvassa henkilöön kohdistuvassa etsinnässä.

Tullilain (304/2016) 3 luvun 18 §:n 3 momentin mukaan pakkokeinolain 8 luvun 30 §:ssä tarkoitettu henkilökatsastus tai henkilöntarkastus sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on muuten kuin vaatteissaan yllään, voidaan suorittaa henkilölle, jota epäillään todennäköisin syin rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Tarkastus voidaan tällöin suorittaa esitutkintaa aloittamatta. Toimenpiteen suorittamisesta päättää tehtävään määrätty tullirikostorjunnan tai tullivalvonnan esimiehenä toimiva tullimies.

Tulli ehdottaa, että säteilylain 101 §:n 1 ja 2 momenttiin lisätään pakkokeinolain lisäksi viite tullilakiin, jolloin 101 § ja momentit olisivat seuraavat:

- 101 § Henkilönkatsastus säteilylle altistavalla menetelmällä
- Pakkokeinolaissa (806/2011) tai tullilaissa (304/2016) tarkoitetun henkilönkatsastuksen edellytykset arvioi ja ratkaisee asianomainen toimivaltainen viranomainen, jonka on annettava kirjallinen osoitus säteilylle altistavalla menetelmällä tehtävään henkilönkatsastukseen.
- Edellä 100 §:ssä tarkoitettua suostumusta ei pyydetä pakkokeinolain tai tullilain perusteella tehtävään henkilönkatsastukseen.

Em. asiaa käsiteltiin kokouksessa 19.12.2016, jossa STM, STUK ja Tulli olivat edustettuna. Samassa kokouksessa käsiteltiin Tullin tehtävien laajennusta koskien röntgenlaitteiden turvallisuuslupavaatimusten lisäystä tuonnin osalta. Pöytäkirjaan kirjattiin:

- Todettiin, että Tullin tehtäviä laajennettaisiin laissa siten, että säteilylähteiden maahantuonti EU:n ulkopuolelta laajenisi röntgenlaitteiden valvonnan osalta. STUKin vuonna 2015 tekemän päätöksen mukaan muiden kuin terveydenhuollon röntgenlaitteiden hallussapito muuttui turvallisuuslupan varaiseksi, mutta nyt uudessa laissa myös tuonti (EU:n ulkopuolelta) olisi luvanvaraista. Käytännössä EU:n ulkopuolelta ei oletettavasti juurikaan tulisi laitteita, joten Tullin työmäärä ei sinällään lisääntyisi. Ongelmallisia tilanteita voi syntyä, jos laitetoimittajalla ei olisi asianmukaista tuontilupaa. Todettiin, että ongelmallista voi olla myös, että jos laite tuodaan purettuna (erikseen putki ja generaattori) maahan, ei lupaa voida edellyttää.
- Todettiin, että tullii-ilmoitusta koskevat säännökset sisällytettäisiin vielä lakiin. Itse asia ei muuttuisi vaan kyse olisi säädöshierarkiasta, jolloin nykyisen asetuksen säännös siirrettäisiin lakiin.

Nykyisen säteilyasetuksen 1512/1991 31 a § säätää tullii-ilmoittamisesta:

- Tullii-ilmoitus
Kun säteilylähteitä tuodaan yhteisön ulkopuolelta tai viedään yhteisön ulkopuolelle, tulee niiden laadun ja määrän sekä luvanvaraisuuden olla selvästi ilmoitettu tullii-ilmoituksessa tai siihen liitettyssä selvityksessä. Tullii-ilmoitukseen on lisäksi merkittävä tuontiin tai vientiin oikeuttavan luvan numero.

Nykyisen säteilyasetuksen pykälä lienee suoraan siirrettävissä uuteen säteilylakiin.

Säteilyn käytön osalta laissa säädetään säteilyturvallisuusasiantuntijan käytöstä sekä säteilyturvallisuusvastaavan koulutusvaatimuksista. Tullin nykyinen säteilyn käyttö on hyvin vakiintunutta ja vastaavat laitteet ovat laajalti käytössä tullivalvonnassa ympäri maailman. Suomen Tulli odottaa, että turvallisuusvaatimukset eivät tule kiristymään nykyisin käytössä olevien laitteiden osalta. Lisäksi Tulli pitää tärkeänä, että tarkastus ja valvontatoiminnassa voidaan tulevaisuudessakin ottaa hallitusti käyttöön uutta valvontateknologiaa välineistön edelleen kehittyessä ilman, että lainsäädäntö estää kehittyneen teknologian testaamista ja hyödyntämistä tullivalvonnassa.

Tullilla ei ole muuta huomautettavaa. Säteilylain uudistus on tärkeä ja ajankohtainen lakiuudistus.

16.1.2017

Mikko Grönberg
valvontajohtaja

Reino Kaario
tulliylitarkastaja